

PRIMERA PART

La beneïda tómbola

L'11 d'agost de 1492 els canons del castell de Sant'Angelo van disparar per recordar a Roma i al món sencer que havia estat elegit el nou papa, amb el nom d'Alexandre VI. Finalment, Espanya tenia els seu segon papa, Roderic de Borja.

A Roma, un pasquí escrit per l'anònim habitual proclamava: «El papat ha tocat de nou a aquells que més han pagat als qui gestionen l'urna de la santa loteria».

Els romans coneixien el nom i el cognom de tots els cardenals de la tómbola: Ascanio Sforza, germà de Ludovico el Moro, que havia rebut fins i tot la ciutat de Nepi en recompensa pel seu suport, a més de quatre mules carregades d'or; Giuliano della Rovere, qui rep la confirmació que estarà al cim de la piràmide a la ronda següent, i així successivament altres regals i prebendes a tots els altres electors.

Però anem amb aquest nou papa, la família del qual hem elegit com a principal protagonista de la nostra història.

No se sap gaire cosa dels primers Borja, i l'escassa informació que ens ha arribat és insuficient per establir-ne l'origen; origen que els aduldors de la casa espanyola fan arribar fins i tot a la família del rei d'Aragó, però això és poc probable.

En realitat, el naixement d'aquesta família es produeix només amb el veritable fundador d'aquesta banda, perdó!, dinastia: estem parlant d'Alfons de Borja. El pare de l'iniciador de la

saga és anomenat de vegades Doméneç i de vegades Joan, i de la mare no es coneix ni el cognom.

Alfons va néixer el 1378 a València. Va ser contractat com a escrivà particular per la cort del rei d'Aragó, però amb un fantàstic canvi de jaqueta el trobem poc després amb el càrrec de bisbe de València. Amb aquests hàbits va desembarcar a Nàpols en el seguici del rei Alfons d'Aragó, que es converteix en el monarca dels napolitans. Alfons de Borja va ser nomenat cardenal el 1444.³ Una carrera ràpida i portentosa!

És ben sabut que el projecte d'Espanya, a mitjan segle xv, en competència amb França, era intentar fer seu el papat i l'imperi d'Europa. I van ser justament els Borja els que començaren la conquesta de la seu papal. Precisament Alfons serà el primer pontífex de la Casa dels Borja, i va prendre possessió de la tiara el 1455 amb el nom de Calixt III. En el seguici del pontífex, al capdavant del seu ascens, es van instal·lar a Roma una gran quantitat de familiars directes i de família política del Sant Pare de València. Entre aquests hi havia el nebot que més estimava: Roderic.

Els nombrosos cronistes i investigadors de la història dels Borja coincideixen en el fet que Roderic va arribar a Roma a l'edat de divuit anys, aproximadament, a punt per posar-se sota la protecció del papa espanyol. És el primer senyal de nepotisme descarat d'aquest alt prelat, que es fa càrrec de les despeses que té el jove. Roderic va tenir com a mestre Gaspare da Verona, un home de gran cultura i un extraordinari professor.

Després d'alguns temps, el jove es trasllada a Bolonya per estudiar dret. El temps establert per a l'obtenció d'aquesta titu-

3. Ferdinand Gregorovius, *Lucrezia Borgia*, Salerno Editrice, Roma, 1983, p. 33.

lació és de set anys. No hem de creure que estigui completament dedicat a l'estudi dels codis i a aprendre retòrica i teologia. El jove es guanya ràpidament una gran simpatia i l'estima dels seus companys de la universitat. Roderic és un noi ple d'energia, ben plantat i amb una expressió clara i graciosa.

És estimat per les joves i generós amb els amics, i es converteix immediatament en el líder d'aquella colla de fills de la noblesa i dels comerciants.

Assisteix a totes les classes i és puntual a l'hora de presentar-se als exàmens, en els quals sol obtenir bones qualificacions. Però mai deixa d'anar als banquets en les tavernes i en els bordells. «És molt difícil per a una dona –deia el seu mestre de retòrica– resistir-se al seu festeig. Atreu les dones com el ferro l'imant. Ferro, per descomptat, és sinònim de fal·lus. Oh, quines coses em feu dir!»

El 9 d'agost de 1456, encara que no ha completat del tot els estudis, Roderic és admès a l'examen de llicenciatura per mèrits especials.⁴ Satisfet, el seu oncle, que mentrestant seu al tron papal, com a regal el nomena cardenal. Naturalment, el nomenament es concedeix amb modèstia i sense ostentació, i això, per descomptat, per no despertar noves acusacions de favoritisme i nepotisme.

Però no s'acaben aquí les concessions de privilegis. Calixt III, sempre l'oncle, decideix nomenar el seu pupil vicari papal en la marca d'Ancona. Això no és una tasca fàcil, ja que els senyors de les Marques estan en rebel·lió contra el govern romà i, al mateix temps, en lluita contínua entre ells.⁵

4. Roberto Gervaso, *I Borgia*, Rizzoli, Milà, 1980, p. 68.

5. *Ibidem*, p. 70 i s.

El jove cardenal Roderic de Borja arriba de nit a la ciutat amb un reduït grup de col·laboradors, i a primera hora del matí convoca una reunió al palau de la cúria amb tots els responsables de l'ordre, de la justícia i de la recaptació dels impostos.

«Sóc aquí per mandat del Sant Pare», es presenta. «Abans de tot vull que m'informeu de com esteu de forces d'intervenció, vull dir de quants guerrers disposeu i quants cavallers, i si posseïu armes de foc, començant pels canons. En teniu?»

Tímidament li contesten: «No, eminència, estem esperant-los però encara no els hem rebut».

—Bé, hi he pensat jo, tinc amb mi quatre carros amb arcabussos, colobrines i escopetes amb trípode, a causa del seu retrocés, i també hi ha quatre parells de bous que tiren de quatre canons de set lliures.

—Però aquest tipus d'artefactes no els sabem fer anar —admet humilment el capità de la guàrdia.

—Sóc aquí per això.

—Vós ens ensenyareu, eminència?

—Podria fer-ho, però prefereixo que ho facin els dos mestres arcabussers que he portat per ensinistrar-vos.

—Perdoneu, però teniu intenció de disparar amb aquests obusos?

I el vicari respon:

—Entenc que, davant la situació que s'ha creat en aquesta meravellosa ciutat d'Ancona, sou bastant reticents a tirar boles de plom sobre els personatges més eminents de la vostra ciutat. Me n'he informat, i sé que en aquesta diatriba a vegades sagnant entre les diverses faccions de la noblesa, vosaltres, els representants de l'ordre i la justícia, us heu mantingut sempre en equilibri, estable, inestable i aparent. En resum, que heu deixat fer, que espavilats! Ara haureu de triar. Ja n'hi ha prou d'intrigues, de favors recíprocs, de negligències. Ja no podeu

eludir-ho, ara teniu els mitjans per imposar l'ordre, apreneu a disparar, en cas contrari ho farem contra vosaltres.

–Com? Qui ens atacará?

–A Roma hi ha un miler d'homes preparats i, a una ordre meva, en un sol dia de marxa, estaran aquí per substituir-vos, després d'haver enterrat, per descomptat, tots aquells de vosaltres que us oposeu a les nostres ordres. Trieu.

–Però... Nosaltres vam haver de cedir davant el poder aclaparador, fins i tot armat, d'aquests esvalotadors...

–Disculpeu, no us diu res aquest nom: Grippo dei Malatempora?

–Sí –responen alhora tots els homes de l'ordre–, és tot just un dels notables que van organitzar l'última revolta!

–Bé, ja no hi és.

–Ha mort?

–No, és un hoste de les vostres presons. Per això vaig arribar de nit amb un grup d'homes prou nombrós per poder-lo empresonar. Aquest espantall vostre aviat estarà de viatge cap a Roma, on serà jutjat immediatament. Us agrada la paraula *immediatament*?

–Sí.

–Bé, l'escoltareu sovint mentre jo sigui aquí.

I així, per primera vegada a la ciutat d'Ancona, es van sentir tronar canons i colobrines.

Cal dir que aquests esclats van tenir un efecte extraordinari sobre els responsables de l'administració pública. Roderic de Borja, vicari papal a la marca d'Ancona, va capturar un centenar de personalitats i els seus sequaços. Els morts, en comparació amb el valor de l'operació, no en van ser gaires. En definitiva, una feina neta.

Finalment, mentre es disposava a muntar a cavall, davant encara dels responsables de la ciutat, uns emmanillats i d'altres momentàniament lliures, el vicari va concloure la seva missió:

–D’ara endavant, la vostra col·laboració amb l’Estat de l’Església i el Sant Pontífex no serà només formal, sinó clara i responsable. Així que cap de vosaltres, sigui gonfanoner, síndic o jutge, estarà autoritzat a imposar impostos extraordinaris, declarar guerres amb rapinya, administrar la justícia, gestionar el joc i la prostitució, encunyar moneda ni fer xantatge a comerciants, botiguers i artesans a la manera dels usurers de govern, com heu fet sempre. Ah, se m’oblidava, cal que tots vosaltres i tota la població en actiu pugui demostrar cada mes que ha pagat els impostos a l’Estat que jo represento aquí.

Va ser un gran èxit, sobretot per al poble, tant és així que en el moment del seu «Adéu, ens veurem aviat», moltes persones el van acompanyar a la porta major, aplaudint-lo i cridant ben fort: «Torna aviat, Roderic! Necessitem gent com tu!».

I algú va cridar: «Aquí teniu qui hauria de ser papa, tu!».

–Gràcies, precisament ho estic pensant, ho intentaré –va respondre el cardenal, i va esperonar el seu cavall fent que agafés un gran trot.

Quan va arribar a Roma molta gent coneixia els esdeveniments d’Ancona i també els aplaudia. Aclamat descaradament fins i tot pel pontífex, quan va arribar al Vaticà, el va abraçar com si fos fill seu. Com a recompensa, el va nomenar vicecanceller, com si diguéssim que a partir d’aquell moment era el segon, tan sols darrere del papa.

Una bona carrera!

Una família ideal

En aquell temps Roderic té una aventura, o potser diverses relacions amoroses. D’aquelles amants té tres fills. També podria ser que la mateixa dona es quedés embarassada tres vegades, no podem filar tan prim.

La seva relació amb el seu oncle és constant i es mou en un clima sempre molt afectuós. Però, per desgràcia, tres anys després d'haver estat elegit papa, el pontífex Calixt III es veu afectat per una crisi de gota que els metges diagnostiquen com a molt greu.⁶ Ningú no sospitava que freqüentar massa assíduament les dones a aquella edat produís un trastorn semblant. De tota manera, això era el diagnòstic de la medicina del segle XVI: els efectes causats per la crida de la carn, tant si es consumeix a la taula com al llit, sempre són perjudicials!

Sabent que el papa s'enfronta al final de la seva vida, els nobles romans, que al llarg d'aquells tres anys del seu pontificat s'han hagut d'empassar en silenci les andanades de nepotisme cap a un nombre insuportable de familiars directes, família política i arrimats, per fi pot preparar-se per venjar tants excessos. Els privilegis que durant anys han estat una prerrogativa dels espanyols, ara per fi tornaran al seu lloc. Els usurpadors ho pagaran.

Tant és així que, un darrere l'altre, els sicaris, els lacais i els aduldors ibèrics de professió a l'instant s'esvaeixen, i Roderic es queda tot sol per recollir els últims sospirs del Sant Pare. És commovedor veure com la presència del nebot és constant, es pot dir que gairebé no se separa mai del seu capçal. Ell és molt conscient que, en quedar-se al descobert, corre el risc d'haver de patir tot sol la fúria brutal dels venjadors. No obstant això, el més poderós dels cardenals s'hi queda per vetllar el seu protector, però té cura de no reaccionar amb gestos o amenaces quan el seu palau és saquejat pels sicaris al servei dels Colonna i dels Orsini, els quals, a la mort del papa, posen en marxa una purga en tota regla.

Per començar, Pere Lluís, el germà gran de Roderic, que havia estat nomenat comandant general de l'Església i prefecte

6. Marion Johnson, *Casa Borgia*, Editori Riuniti, Roma, 1982, p. 44.

de la ciutat, el dia abans de la mort del papa va ser obligat a fugir disfressat per escapar del linxament. Però no tenia la sort de la seva part, aquell Pere Lluís, malgrat ser un Borja! Es va refugiar a Civitavecchia i va morir poc després a causa de la febre palúdica.

Per contra, mentre que a Roma hi ha una carnisseria, tant entre els espanyols com amb els que hi han tingut relació, ningú no gosa tocar ni un pèl a Roderic. Ell és intocable, no tant perquè tingui la protecció dels nous poderosos, sinó gràcies a la fama d'home insubstituïble i al talent inigualable amb què exerceix el càrrec de vicecanceller. Increïble: la qualitat i la intel·ligència encara concedeixen autoritat.

En aquell moment, el dia de la mort del papa Calixt III, el seu oncle, el jove Borja tenia vint-i-set anys. Doncs bé, durant el regnat de quatre altres pontífexs, ell mantindrà ininterrompudament aquest càrrec, tan sols per sota del papa. Fins que haurà d'abandonar-lo, ja que haurà d'abillar-se amb la tiara papal.

El 1466, o potser un any després, el cardenal Roderic troba la que serà, podem ben assegurar-ho, la dona més important de la seva vida. Si més no perquè ella, més endavant, donarà a llum Lucrecia.

És una romana guapíssima, probablement d'origen llobard, alta, prima i encantadora. I sobretot és una dona intel·ligent, en cas contrari no hauria pogut produir una escletxa tan àmplia en l'atenció d'un home tan experimentat i poderós.

El seu nom és Giovanna Cattanei, però li diuen *Vannozza*. Quan es coneixen Vannozza té aproximadament vint anys, i Roderic onze més. El cardenal manté ben en secret aquesta relació, i procura a la seva amant una casa més que digna. Ell la visita pràcticament cada nit, sempre amb cautela. Amb tot, en la societat d'aquell segle era un costum ben acceptat que un

home de l'Església mantingués relacions palesament imprudents amb dones de qualsevol classe i posició social.

Així doncs, estem davant d'un llibertí sense mesura però amb un punt de pudor. I si ho preferiu, podeu dir-li hipocresia sacerdotal, com ens ensenya Molière en el seu *Tartuf*.

El fet del tot singular, però, és que, a diferència d'altres relacions que ha mantingut fins ara, el que el gran prelat busca en aquesta no és tant l'aventura, sinó més aviat el sentit de la família. Tant és així que els quatre fills que naixeran d'aquesta unió seran cuidats, estimats i criats en un nucli familiar normal. I com que no pot representar personalment el paper del pare, el cardenal en contracta un que ocupi el seu lloc. I l'elegeix amb molta cura.

El seu nom és Giorgio de Croce, de professió escriptor apostòlic. No cal dir que aquest càrrec al Vaticà l'hi ha procurat ell, el pare autèntic. I, per descomptat, per a la tasca de progenitor li ha afegit una remuneració addicional.

Roderic, d'altra banda, ha d'inventar-se un rol, i n'assumeix un del tot creïble: ell és l'oncle. Un oncle amable, generós i molt afectuós amb els seus nebots. Tant és així que arriba a veure'ls puntualment cada nit, amb un munt de regals. I justament a casa de Vannoza s'ha reservat una modesta habitació, un *piède-à-terre*, igual que en les farses, o millor en els jocs escènics de la *commedia dell'arte*. Surt el marit-pare, entra l'oncle-cardenal que (ei tu, mira), a la nit, després d'abraçar i acaronar els nens, fingeix que es retira a la seva habitació per dormir, però heus aquí que poc després s'escapoleix i es fica al llit del fals marit. De vegades es troba amb un o dos nens que busquen la mare perquè tenen un malson, però l'oncle els tranquil·litza, els té entre els seus braços, els porta de nou al seu llit i els bressola. Després se'n va a bressolar la mare.

Realment el paper més difícil és el dels fals marit. Representar el personatge del pare, de l'espòs, i després, quan arriba l'amo,

desaparèixer per tornar a la matinada, i quan ell se'n va, treure's de nou la roba i tornar al llit, no és un joc gaire divertit. Però quan hi ha uns considerables beneficis financers i es pot gaudir d'una col·locació tan segura, val la pena empassar-se la saliva.

Tanmateix igual com a les comèdies que començaven a representar-se en aquella època, sobtadament hi ha un cop d'efecte: el fals marit i fals pare mor. És un cop d'escena inventat? No, és cert. I després del funeral del pare llogat, entre oracions i llàgrimes, cal triar-ne un altre. I en aquesta ocasió es contracta ni més ni menys que un literat, Carlo Canale, més jove que el predecessor (té més o menys la mateixa edat que Vannoza). Per descomptat que ell també se'n beneficiarà, tindrà una bona retribució i només haurà de tenir cura de la vídua consolable i dels fills en el paper de tutor. Retribucions a part.

Canale descobreix aviat que els seus nous fills estan molt dotats tant per a les disciplines científiques com per a les lletres i la poesia. En particular, la més versàtil i receptiva és sens dubte Lucrecia, la qual, amb una facilitat increïble, aprèn llatí i grec entre la infantesa i la pubertat, memoritza en poc temps fragments de poemes i cançons dels més famosos autors de les lletres i les ciències. En aquell moment, Lucrecia tan sols té sis anys.

En passen sis més, i arriba el dia que el papa Innocenci VIII (del qual ja hem parlat al principi a propòsit de la seva extraordinària col·lecció d'amants i de la nombrosa prole que va tenir com a regal d'aquestes santes relacions) agonitza al seu llit.

Han passat trenta-cinc anys des de la mort del seu oncle Calixt III, i es pot dir que l'elecció de cada nou papa que des de llavors ha ocupat el tron de Pere ha estat el resultat de l'hàbil gestió de Roderic de Borja. I, com hem dit, aquest talent seu per moure les cartes i els interessos de pes el fa més i més intocable en el seu paper de «vicepapa».

Després de Pius II, Pau II, Sixt IV i, finalment, Innocenci VIII, el cardenal Borja decideix que ha arribat el moment de ser elegit ell per a la seu més alta. Ara ja no és possible seguir interpretant en família el paper de l'oncle generós que ve a la nit i se'n va a l'alba. Ara, com que aviat serà el cap de la santa catedral de Roma, pot llençar a les escombraries totes les eventuals xafarderies que segurament explotaran tan aviat com se sàpiga que el papa té fills i dona morganàtica.

Però ara caldrà dir la veritat fins i tot a la seva prole. No tenim cap document en aquest sentit, però és fàcil imaginar les paraules i el diàleg que es produirà en el moment de la revelació. Ell reuneix la família al seu voltant i diu: «Estimats fills, el vostre oncle aviat es convertirà en papa». Crits i aplaudiments, abraçades i petons per part dels nens. Però en aquell moment quina és l'edat dels fills? El gran, Joan, té divuit anys, Cèsar en té setze, Lucrecia dotze, i el quart, Jofré, en té deu.

Lucrecia, tot saltant als braços de Roderic, li pregunta: «Però nosaltres podem seguir dient-te oncle o haurem d'afegir Santedat?».

Roderic pren alè un moment, els convida a seure a tots al seu voltant, incloent Vannoza i el seu marit, i després anuncia la increïble veritat: «No, ja no haureu de dir-me oncle, perquè en realitat no sóc el germà de la vostra mare, i Carlo Canales no és realment el seu segon marit, i el vostre difunt pare de fet no era el vostre pare».

Els nois es queden bocabadats. Cèsar li pregunta: «Aleshores, si tots nosaltres som personatges falsos, postissos, tu qui ets?».

—Jo sóc el pare, el pare autèntic de tots vosaltres, no solament espiritual, sinó sobretot carnal, que us ha engendrat amb la vostra mare, l'única persona real.

Cèsar pregunta en un to ressentit:

–I per què heu contat aquesta mentida tot aquest temps?

–Perquè hauria estat un escàndol fer sortir a la llum el fet que el vicepapa, que he estat fins ara, tenia una dona que estimava i amb ella havia engendrat quatre fills que adora. També hauria estat difícil per a vosaltres sortir-ne indemnes.

Lucrecia es posa a plorar i el seu germà petit també:

–Sempre ens heu dit que no hem de mentir –diu la filla sanglotant–, que la veritat no es pot traïr ni embrutar. I ara ens assabentem que tot a casa nostra era fals, manipulat. El nostre pare mentia, mentre ens tenia als seus braços, mentia posant-se al llit amb la nostra mare, i ell també, el nostre tutor, tot fals. Què direm als nostres amics, a la gent que, irònicament, preguntarà: «Com estan els vostres pares?».

Roderic diu amb calma:

–Responeu preguntant vosaltres: «I els vostres?». Heu de saber que al Vaticà i els seus voltants pocs són els fills legítims i les mares realment casades. En qualsevol cas, heu de saber que sempre us he estimat com els meus fills i ara podré estimar-vos a la llum del dia.

–I per què ara?

–És molt senzill, estimats meus. En pocs dies seré elegit per estar al cim de la piràmide. Una piràmide formada per milers d'homes més o menys poderosos que, disposats un damunt de l'altre, amb els braços aixecats sostenen l'edifici. Qui aguanta ho ha de fer mantenint-se en equilibri, si es descol·loca és aixafat o destituït i reemplaçat immediatament per un altre més adequat i prudent. L'únic que no corre el perill que el facin fora de la piràmide és qui està en el cim, és a dir, el papa. Només la mort pot apartar-lo. Ni les difamacions ni les calúmnies, per no parlar de les veritats inexplicables, podran afectar-me. I el mateix val per a vosaltres, que sou els meus fills. Com vaig aprendre del meu mestre de geometria, l'equilibri dinàmic és

la força de la fe. Alguns diuen que és una blasfèmia, però a mi ja em va bé!

Història d'amor impossible. Però sense xarxa

Hem oblidat dir-vos que, un temps abans de donar a la seva descendència la notícia que ell era el seu autèntic pare, Roderic havia conegut una noia joveníssima, la bellesa extraordinària de la qual era coneguda pel bo i millor de Roma. Es tracta de Giulia Farnese.

En aquella època la família Farnese encara no posseïa la fama que adquiriria pocs anys després. Giulia s'havia criat al camp, a Capodimonte, però va ser acuradament instruïda en les lletres, la dansa i fins i tot en la música. De fet, tocava el llaüt deliciosament. Tot just acabava de sortir de la pubertat quan va coincidir per primer cop a Roma amb el cardenal Borja, que estava organitzant l'assaig general per convertir-se en papa.

L'encontre amb la jove va ser tot un cop de llamp, d'aquells que fan trontollar les muntanyes. Tothom descrivia amb tant fervor la bellesa de Giulia que fins i tot Rafael va voler retratar-la en una de la seves famoses obres. El cardenal se n'enamora d'immediat. Té cinquanta-vuit anys, està ple de força espiritual, però també té greix en excés, tant que li resultarà molt difícil poder abraçar aquella nena de catorze anys, una adorable nimfa.

Però com aconsegueix l'ancià bisbe dur a bon port la relació? Pensa en Adriana Mila, cosina de Roderic. Ella és qui s'encarrega de gestionar tot l'assumpte. A més a més, Mila és la institutriu de Lucrecia, que viu amb ella. L'alcovota es preocupa d'evitar qualsevol perill d'escàndol, i com una cobertura addicional aconsegueix que Lucrecia es converteixi en amiga del nou amor de Roderic. Aquest és precisament el moment en què Lucrecia

s'assabenta que l'oncle afectuós és realment el seu pare. Quan descobreix que el seu pare és també l'amant de la seva amiga, la seva sorpresa ultrapassa els límits de la desesperació.

Però, per desgràcia, Roderic encara no és oficialment papa i per tant no es pot permetre el luxe d'imposar les seves bogeries privades a tot el regne. Així que només li queda una solució, o deixar aquesta jove o conservar-la i compartir-la si més no aparentment amb un tutor oficial, millor si és un marit. Però, com diu un antic proverbi, els draps bruts es renten a casa. Això mateix pensa l'alcavota, qui arriba a proposar com a espòs per a l'amant del proper pontífex el seu propi fill, Orsino Orsini. Una solució realment d'estar per casa! A més el fill és cec d'un ull, així que deixem-ho córrer i tanquem també l'altre! Cal afixar-se, Giulia està embarassada, naturalment de Roderic... No és casualitat que el terme *bisbe*, per als primitius cristians signifiqués «actiu i infalible». Perfecte! En qualsevol cas, és millor que el nen neixi amb un pare legítim.

Mentrestant, a Lucrecia no se li escapa cap de les maniobres del pare i de la institutriu. Què pot fer? Com ha de comportar-se? De tant en tant sent un gran disgust, li agradaria poder parlar amb Cèsar, el germà a qui sempre s'ha confiat en els moments difícils, però malauradament és a la universitat de Pisa. Lucrecia fa temps que viu amb la seva dida, l'alcavota, però no és el cas de confiar-se a ella. Així que es decideix per la mare i s'hi reuneix al seu vell palau.

Quan li fa saber els seus problemes, Vannoza l'abraça i es posa a plorar.

–Mare, he descobert que el meu pare s'ha lligat a una noia més jove que jo.

–Sí, ja ho sé –li confessa la mare amb un fil de veu–. També sé que qui mou els fils d'aquesta història és Adriana, la teva

cosina. Vaig imaginar immediatament que tenia una altra dona, i que en aquesta ocasió jo havia de desaparèixer.

I es posa a plorar.

Hem comentat al principi com els episodis més rellevants de la vida dels Borja, en particular els de l'oncle Calixt III, el pare Roderic i el fill guerrer, a més de cardenal, Cèsar, no van sorprendre o indignar gaire la societat de l'època. En poques paraules, era una pràctica acceptada que es fes ús de la manca de prejudicis en tot moment, que les històries privades i sovint escandaloses dels alts prelats, i fins i tot les del mateix pontífex i dels seus familiars més propers, es consideressin un fet rutinari. En definitiva, qui viu en el pecat més sòrdid és un personatge que s'hi deixa anar sense falsos pudors, de manera que inspira més confiança. Les cròniques de l'època, de fet, donaven notícia d'esdeveniments de l'alta societat, també dels celebrats al Vaticà, amb naturalitat i sense intenció de provocar cap escàndol. Però quan en l'escenari de la història renaixentista apareixen els Borja, aplaudits per una allau de seguidors, començant pels familiars més propers, heus aquí que l'interès de l'opinió pública, nacional i estrangera, realment augmenta.

I no es limita als anomenats pasquins de quatre versos rimats; en aquest joc fins al límit de la calúmnia s'exhibeixen també joglars i poetes satírics, i sovint s'arrisquen al ferotge ressentiment dels partidaris de la política espanyola i fins i tot dels Borja, ja famosos per la crueltat amb què solien castigar els seus detractors.

El punt àlgid de les murmuracions sobre l'escàndol arriba quan entra en escena el rumor sobre certs amors incestuosos, i s'arriba a insinuar que Lucrecia havia estat seduïda tant pel pare príncep de l'Església com pel seu germà, guerrer despietat. D'aquestes infàmies no hi ha cap prova fidedigna. Així doncs,

quines són les proves que els detractors aporten per donar suport a les seves acusacions?

El matrimoni és la clau de volta que sosté l'arc sota el qual prosperen les intrigues més sorprenents

Hem de començar parlant del matrimoni de Lucrecia amb Giovanni Sforza, nebot d'Ascanio Sforza, el poderós cardenal que havia afavorit l'elecció d'Alexandre VI Borja.

És un matrimoni de conveniència per als jocs polítics. Servia per lligar estretament el papa a Ludovico el Moro, partidari d'una invasió d'Itàlia per part de Carles VIII, rei de França, amb l'objectiu de desfer-se d'Alfons II d'Aragó, rei de Nàpols, i del seu poder. El 12 de juny de 1493 Lucrecia es casa amb el jove plançó dels Sforza, que també era fill il·legítim. En la cerimònia, amb gran sorpresa de tots, hi és el pare de la núvia, és a dir, el Sant Pontífex, acompanyat de deu cardenals amb gran ostentació. Entre tants prelats, abillat de cardenal amb la púrpura vermella, també hi és Cèsar, el germà de Lucrecia. Però què hi fa enmig de tants homes de fe? És molt senzill, el seu pare fa unes setmanes ha nomenat Cèsar cardenal. L'enhorabona!

És evident que amb la seva presència el papa Borja pretén formalitzar el fet que Lucrecia és la seva filla preferida. Cèsar pren la seva germana entre els seus braços fins aixecar-la del tot del terra i la besa a la boca, cosa que produeix una remor. Sens dubte, amb aquell gest el desvergonyat germà volia mostrar el seu gran amor per ella.

«No sabem si havien comès incest o no, però no hi ha dubte que Cèsar i Lucrecia s'estimaven, si més no fraternalment, més del que estimaven a cap altra persona, i van mantenir la seva fidelitat mútua fins al final. Lucrecia representava l'única excepció

de dona per a Cèsar, un conqueridor que no tenia cap respecte ni consideració per les dones.»⁷

Durant la festa nupcial, amb l'aparició de cada nou personatge, els «Oh!» d'estupor se succeeixen sense parar. I a això cal afegir l'emoció que es propaga en saber que la noia asseguda a l'esquerra del papa és ni més ni menys que Giulia Farnese, ara reconeguda com la seva nineta oficial.

Però tornant a les noces, el regal de casament per a l'espòs consisteix en la concessió de la sobirania sobre la ciutat de Pesaro per part de Ludovico el Moro. El papa afegeix un dot de trenta-un mil ducats. Però la unió dels dos joves no es consuma immediatament, ja que Lucrecia encara és, com es deia aleshores, implume, és a dir, que només té tretze anys. En acabar el casament, el pare se l'emporta, i a fi de mantenir-lo allunyat, envia l'espòs a Pesaro. Per assegurar-se que les coses van com han d'anar, el papa designa el seu fill predilecte, Cèsar, que el nuvi ja ha arribat a conèixer com el més desprietat servidor del papa.

No serà fins a uns mesos més tard que Lucrecia anirà a Pesaro perquè es consumi el matrimoni. Però, si us plau, amb calma i amb respecte.

Passen quatre anys, la relació entre la parella navega per aigües tranquil·les, però en un ambient dominat per l'avorriment. De fet, estem en una província i en una cort sense diversió ni iniciatives, però Giovanni es comporta com un marit feliç i enamorat. I com podria no ser-ho? Si s'admira el famós retrat de Lucrecia pintat per Bartolomeo Veneto, en el qual la jove apareix abillada amb uns cabells fins i rossos que fan joc amb un

7. Sarah Bradford, *Lucrezia Borgia. La storia vera*, Mondadori, Milà, 2003, p. 89.

esguard corprenent, hom pot exclamar: «Ningú en tot el món no pot escapar a la gentilesa d'una bellesa tan gran».

Mentrestant, com solia passar, els projectes polítics dels Borja canvien de sobte. Per què, què havia passat?

